

#6

Roman Sentšinin tribuutti Valentin Rasputinille

Roman Sentšin: *Zona zatopenija*. AST, 2015. 384 s.

Utenua realistina tunnettu Roman Sentšin (s. 1971) on astunut suuriin saappaisiin. Hän omistaa uusimman romaaninsa *Zona zatopenija* juuri ennen kirjan ilmestymistä edesmenneelle Valentin Rasputinille (1937–2015). Teoksen yhteydet tämän 70-luvun pienoisromaanin *Jäähvyäiset Matjoralle* ovat niin selvät, että Sentšinin teoksen luettuaan moni kaivaneee sen kirjahyllystä yöpöydälleen. Onpa Sentšiniä kuvattu jo ”uudeksi *derevenštšikiksikin*”. *Derevenštšikeiksi* kutsuttiin Brežnevin aikaan kukoistaneen siperialaisen ns. maaseutuproosan kirjoittajia,

joista tunnetuimpia Rasputin oli.

Siperiasta tulee alun perin myös sittemmin moskova-laistunut Sentšin. Hänet tunnetaan erityisesti synkstä jälkineuvostoliittolaisen Venäjän murroksen kuvauksestaan, romaanista *Jeltyševit, erään perheen rappio* (2009), joka on juuri ilmestynyt myös suomeksi. Suurta toivoa paremmasta huomisesta ei suo *Zona zatoplenijakaan*, muuttoliike on vain toiseen suuntaan kuin *Jeltyševissä*: maaseudun kylien väki joutuu jättämään ikiaikaiset kotiseutunsa ja synnyinjokensa ja muuttamaan harmaisiin kaupunkeihin sekä pikavauhtia rakennettuihin huteriin taajamiin.

Matjoran teema on taas ajankohtainen. Kun Rasputinin pienoisromaanissa joudutaan evakkoon Bratskin vesivoimalan patoaltaan tieltä, *Zona zatoplenijassa* väestön ajaa liikkeelle Angaran varrelle vuonna 2012 avattu Bogutšanyn vesivoimala, jonka 58 km³ patoaltaan edestä 12 000 ihmistä ajettiin pois kotoaan. Evakoille annettiin kaupungista uudet asunnot perheen koon mukaan. Sentšin kuvaa esimerkiksi, miten eronneet joutuvat palaamaan yhteen saadessaan yhteisen asunnon. Toisaalta jos riittävän suurta asuntoa ei löydy, perheenjäsenet saattavat päätyä erilleen. Bogutšanyn evakuoinnin mittakaava ei toki ole neuvostoaikojen luokkaa, mutta se oli ensimmäinen kerta kun itsenäisellä Venäjällä väestöä pakkosiirrettiin kotiseudultaan pois vesivoiman tieltä. Bogutšanynkin rakentaminen aloitettiin jo 70-luvulla, mutta rahat loppuivat neuvostovaltion vararikon myötä kesken.

Vaikka kirja onkin melko pitkä, Sentšinin kerronta on

mukaansatempaavaa. Tarina suosikkikanaanansa kiintyneen mummon viimeisestä päivästä kotikylässä koskettaa. Toisin kuin Rasputinilla, fokalisaatio ei läpi kirjan ole kyläläisten, vaan lukijaa puhutellaan myös kaupunkilaisen toimittajan, Olgan, näkökulman kautta. Olga pohtii, pitäisikö hänen kollegoidensa ja perheensä neuvojen mukaisesti pysytellä erossa maaseudun ongelmista, vai kannattaako tehdä työläitä matkoja kyläläisten luo ja kertoa näiden vaikeuksista kansalle. Kaikenlaiseen arveluttavaan pernarutosta pahoinpitelyyn hän törmääkin.

Alluusioita Rasputinin *Matjoraan* on paljon, ja erityisen selvästi ne näkyvät hautojen ja hautausmaan motiiveissa. Mitä on tapahtunut kansalle, joka hukuttaa esi-isänsä haudat veden alle? Hukutetaanko samalla muistot, kansakunnan kollektiivinen muisti ja henkinen pääoma, ja jos näin käy, niin mitä siitä seuraa? Rasputinilla välinpitämättömyys hautoja kohtaan edustaa koko sitä hengen köyhyyttä, joka valtion väkinäiseen ja väkivaltaiseen modernisaatioon liittyi. Sentšinin kritiikki tuntuisi osuvan enemmän raharikkaiden ahneuteen ja kaupunkilaisten välinpitämättömyyteen. Poliittinen eliittikin saa osansa: avausluvussa joku ”Volodja” antaa projektille siunauksensa varsin heppoisin taustatiedoin. Kirjan tapahtumat eivät välttämättä seuraa tarkoin sitä, miten asiat todellisuudessa etenivät, mutta se fiktion tekijälle toki sallittakoon.

Suhmurointia ja laittomuuksia tapahtuu niin paljon, että *Zona zatoplenijaa* lukiessa tulee mieleen toinen

ajankohtainen teos, Andrei Zvjagintsevin elokuva *Leviathan* (2014). Molemmissa korruptoituneet virkamiehet turvautuvat valetelotukseen saadakseen tahtonsa läpi, ja molemmissa kritiikki lopulta näyttäisi kohdistuvan aina valtiojohtoon asti.

Rasputin esiintyy kirjassa jopa henkilöahmona luvussa, jossa kyläläiset muistelevat hänen taannoista vierailuaan. Viittaus on Sergei Mirošnitšenkon dokumenttielokuvaan *Reka žizni. Valentin Rasputin* (2011, ”Elämän joki. Valentin Rasputin”), jossa kirjailija vähän ennen Bogutšanyn padon käyttöönottoa kiertää kyliä, jotka sittemmin jäivät sen muodostaman altaan alle. Sentšin kirjoittaa erilaisella tyylillä kuin Rasputin, mutta hänen suhteensa tähän tuntuu hyvin kunnioittavalta. Silti *Zona zatoplenijassa* pääsee kyläläisten kautta kuuluviin myös kriittinen ääni: miksi arvostettu kirjailija tyytyi vain dokumentoimaan tapahtumia, mutta ei yrittänyt estää niitä? Yhtä lailla yhden päähenkilön tytär kysyy: ”Isä, miksi te ette panneet vastaan kun käskettiin lähteä?” Isä kyllä yritti, mutta vastassa olivat liian suuret voimat.

Vaikka *Zona zatoplenija* nostaakin esiin oligarkkien roolin ja siten kuvaa 2000-luvun tapahtumat erilaisiksi kuin täysin valtiojohtoisen toiminnan 1970-luvulla, luo se myös yhtymäkohtia näiden välille kielen tasolla. Byrokraattien kielenkäytössä vilahtelee Neuvostoliiton ajoilta tuttua sanastoa, jonka avulla toimien välttämättömyyttä perustellaan. Esimerkiksi ihmisten kotien polttamiseen viitataan eufemismilla ”terveysnormien noudattaminen”. Kylien upottamisesta vastuussa olevia taas verrataan fasisteihin.

Neuvostoliitosta tuttu luonnon muokkaamisen teema on palannut Venäjälle. Roman Sentšinin ansiosta se on palannut myös kirjallisuuteen. *Jäähyväiset Matjoralle* loppuu suorastaan apokalyptisesti, eikä Sentšin päästä lukijaa sen vähemmällä. Hän tuntuu kysyvän, onko tulva-alueella vain joitakin yksittäisiä siperialaisia kyliä, vai kuuluuko siihen koko Venäjä.

Mika Perkiömäki